

2

Crear un espai on un centenar de flors s'obrin. La riquesa d'una cultura global comuna.

Si un observa el món d'avui, veurà molts països, nacions, comunitats, costums, llengües i una multiplicitat de conflictes i problemes aparentment sense solució. Però en realitat el món s'està unificant. Els éssers humans que viuen a l'espai fan la volta al món en unes poques hores. Amb prou feines tenen temps per fixar els ulls en un país —ni tan sols el seu. A la Terra mateixa, els mitjans de transport han facilitat l'accés del públic general a qual-sevol racó del món en qüestió d'hores; ben lluny queden els temps de Phileas Fogg i la seva aposta de fer la volta al món en vuitanta dies.

Els enllaços econòmics són força obvis. Les institucions financeres líders —bancs, asseguradores, targetes de crèdit— operen des de quasi totes les capitals de la Terra. Les companyies transnacionals de tot tipus connecten les activitats econòmiques de molts països; algunes marques són tan comunes en la vida diària que per a molta gent quasi semblen nacionals. Així, un treballador d'un magatzem d'automòbils a Nairobi, Kenya, pot tenir el mateix cap que molts d'altres en ciutats de l'Amèrica del Nord, Sud i Central, i de l'Àsia. Els senyors Coca-Cola i McDonald's estan fent el món a imatge seva. És

ben cert, és clar, que aquests processos estan controlats per un grapat de companyies transnacionals occidentals. El Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial dicten les polítiques socials i econòmiques de molts països. Però això vol dir que molts treballadors, moltes nacions, en siguin o no conscients, estan connectats a les mateixes forces centrals controladores. Els seus conflictes, aparentment individuals, amb els excessos per part de l'autoritat central, comparteixen llaços invisibles amb les dificultats dels altres. Molts treballadors, per exemple, podrien estar patint sota el mateix empresari encara que visquin en capitals i nacions diferents de la Terra. Pel que fa a la distribució del poder, un grapat de nacions occidentals encara dominen altres nacions. És per això que les experiències d'alliberació nacional i, fins i tot, els conflictes socials interns de moltes nacions poden presentar formes similars, perquè estan dirigits contra les pràctiques d'un enemic comú.

Aquests processos econòmics i polítics globals donen lloc invariablement a enllaços culturals. L'evolució de l'ordre global vigent al llarg dels últims cinc-cents anys ha vist com el món ha estat dominat per només unes quantes llengües; llengües europees, evidentment, i les cultures que aquestes han portat al darrere han donat formes similars als seus dominats. El fax, el teletip, l'ordinador, malgrat que han facilitat la comunicació, també han permès la propagació instantània d'informació i cultura més enllà de fronteres nacionals. Les imatges televisades per via satèl·lit permeten que el món sencer visqui la revol·ta palestina a l'Orient Mitjà, la lluita per l'*Amandla*¹ a

1 N. del T.: Poder en llengua xosa i zulu, aquest terme l'empraven diverses organitzacions negres antiapartheid en assemblees polítiques. En sentir-lo, les multituds responien amb el clam d'«awethu» (per al poble) o «ngawethu» (per a nosaltres).

Sud-àfrica, les revoltes massives i els crits per la responsabilitat democràtica a l'Europa de l'Est, tot aproximadament al mateix temps. Mandela va poder parlar a milions de persones d'arreu del món des de la seva plataforma a l'estadi de Wembley, a Londres; el concert que es va fer allí en honor seu es va convertir en una experiència global instantània. La seva excarceració després de 27 anys va ser vista per milions d'espectadors. Expressions com ara «perestroika», «glasnost», «amandla», «a luta continua», «poder popular», «democràcia» i «socialisme» han esdevingut part del vocabulari comú.

Pel que fa a les estructures de domini, subordinació i resistència, està emergint una experiència global comuna. Gradualment, un vocabulari de conceptes de dominació i revolta esdevé part d'una tradició intel·lectual compartida.

La literatura, més que totes les imatges fugisseres que ens porten les pantalles i la premsa, és un dels processos culturals multinacionals més perdurables i que han estat construint la base d'una tradició compartida. De les literatures clàssiques i modernes, noms com Rama, Simbad, Alí Babà, Isis i Osiris, Abunuwasi, Anansi, Hèrcules, Odisseu, Aquil·les, Helena, Èdip, Prometeu, Gargantua i Pantagruel, Faust, Hamlet, Okonkwo, per mencionar-ne només alguns; i escriptors com Èsquil, Shakespeare, Puixkin, Dostoievski, Tolstoi, Goethe, Schiller, Thomas Mann, Brecht, Richard Wright, Alice Walker, Faulkner, Melville, Lu Hsun, Kim Chi-ha, els germans Grimm, Andersen, Chinua Achebe, Wole Soyinka, Alex La Guma, Ousmane Sembène, formen part d'una herència global.

Inevitablement, a causa de la posició dominant d'Europa vers la resta del món durant els últims cinc-cents anys, la literatura europea ha ocupat una posició de gran promi-

nència a l'escenari mundial. És indiscutible que ha donat a lllum una gran tradició humanística. Ens ha fet arribar imatges fantàstiques del món en conflicte, de grans revoltes, de canvi, de moviment. Quan el rei Lear de Shakespeare cau rendit sota la tempesta que s'alça després que el vell ordre feudal i l'antiga concepció de la naturalesa siguin desafiats per la nova concepció burgesa de la natura i pregunta: qui és que pot dir-me qui sóc?; o quan un dels assassins de Juli Cèsar, banyat en la sang de la víctima, es pregunta quantes vegades el seu acte es veuria duplicat al món, en temps i estats encara per néixer, no podrien haver estat pintant imatges del segle xx? Quan Adam i Eva són conduïts per l'àngel Gabriel a un turó just abans de ser expulsats del paradís a l'obra *Paradís perdut* de Milton, i se'ls mostren visions del món futur, en realitat se'ls mostra una visió global de totes les ciutats i civilitzacions del món, entre les quals figuren els grans imperis africans de Songhai i les ciutats estat del segle XII com Malindi i Mombasa, a la costa de Kenya.

La vessant humanista de la literatura europea reflecteix, és clar, els conflictes socials democràtics dels pobles d'Europa. Però pel que fa a la dominació d'Occident sobre la resta del món mitjançant terribles moments de repressió històrica com el comerç d'esclaus, el colonialisme i el neocolonialisme d'avui, aquesta literatura acostuma a optar pel silenci, l'ambivalència o, directament, la col·laboració. Sense cap dubte, hi ha escriptors que van mostrar una gran sensibilitat cap als mals que la societat ha perpetrat sobre els altres: William Blake, Walt Whitman, Brecht i Sartre, per exemple. Però considerada en conjunt, aquesta literatura no podia evitar ser afectada per la base eurocentrista de la seva visió del món i, en la majoria de

casos, fins i tot quan mostrava empatia, no podia fugir completament del racisme inherent a l'empresa occidental a la resta del món.

Com més ens apropem al segle XX, més ambivalent sembla que es mostra aquesta literatura vers la humanitat d'aquells que pateixen fora de les fronteres d'Occident. Per il·lustrar el meu argument, he triat quatre texts generalment considerats part del cànon tradicional de la literatura anglesa. Evidentment, sóc conscient de les limitacions d'extreure conclusions generals a partir d'una selecció de texts, però aquests quatre són especialment temptadors per la centralitat de la figura del colonitzat percebut pel colonitzador. A més, només pretenc il·lustrar una tendència, no pas fer una avaluació literària.

L'evolució i transformació de la figura de Calibà en la literatura anglesa és un bon exemple i, de fet, una revelació, d'aquesta tendència. Coneixem Calibà a *La tempestat* de Shakespeare al segle XVII. No és necessari explicar els detalls de l'obra. Tots recordem Pròsper i com va apoderar-se de l'illa que havia estat presidida prèviament per Calibà i la seva mare Sycorax. El diàleg entre Pròsper i Calibà se centra en la qüestió del llenguatge. Pròsper recorda a l'hostil Calibà que va ser ell qui va ensenyar-li una llengua.

Quan encara no sabies, salvatge,
què volies dir, i només balbucejaves com
la més bruta criatura, vaig dotar els teus plans
de paraules que els donaren a conèixer

Parem atenció a la pressuposició que el llenguatge de Calibà no és més que balbuceigs. Calibà, si fem memòria, no respon recordant a Pròsper que ell ja en tenia una, de

llengua, sinó que li mostra l'ús que ha donat al seu coneixement de la de Pròsper:

M'instruïres en llengua; i m'ha aprofitat,
ja que ara sé blasfemar. Que la pesta roja se t'endugui
per haver-me ensenyat la teva llengua.

L'obra és interessant en el sentit que conté totes les imatges que més endavant es farien servir en la construcció d'una tradició racista particularment popular en la literatura europea sobre els pobles colonitzats: el violador salvatge, gandul, amant del whisky, estúpid i caníbal. Però el do principal que Shakespeare dona a Calibà és la capacitat o veu per dir «no». Calibà està ple d'energia. I recordem que en aquella època Europa només havia ocupat un petit racó del món.

Troblem un Calibà amb una altra aparença a principis del segle XVIII, en personatges com ara Divendres a *Robinson Crusoe*, de Daniel Defoe. La història del naufrag de Robinson Crusoe és també ben coneguda per tots. Però fixem-nos en el procés mitjançant el qual Crusoe atorga humanitat a Divendres. Ho fa a través del llenguatge. Quan es troben per primera vegada, Divendres, de fet, pronuncia algunes paraules i Crusoe, el narrador, se sent prou commogut per dir «no les vaig entendre, mes em va plauir escoltar-les». Però en trobades subsegüents entre mestre i alumne, no se'ns torna a dir mai que Divendres ja tenia una llengua:

Passat un temps breu vaig començar a parlar-li i a ensenyar-li a parlar-me; i per començar, vaig fer-li saber que el seu nom era Divendres, que era el dia en què vaig

salvar-li la vida [...]. I de la mateixa manera vaig ensenyar-li a dir «Amo», i li vaig fer saber que així m'havia d'anomenar.

I aquí veiem el resultat:

Estava molt content d'ell i em vaig fer càrrec d'ensenyar-li tot allò apropiat perquè fos útil, hàbil i servicial; però especialment perquè aprengué a parlar i m'entengués quan jo li parlava; i resultà que fou l'alumne més apte que mai hi havia hagut, i era tan alegre, tothora tan diligent, i tant li plaïa poder tot just entendre'm o fer-se entendre, que parlar amb ell m'era ben grat.

Defoe mostra les típiques imatges de canibalisme, guerres tribals i salvatgia, però també atorga veu a Divendres; el fa, per exemple, tenir alguns dubtes sobre l'explicació de Crusoe sobre els orígens de l'univers. Però no hi ha llenguatge de revolta, res que s'assembli a l'energia del Calibà siscentista. I recordem que, en aquesta època, Europa ja havia ocupat un tros més de món i l'Àfrica s'havia convertit en una zona de caça per al que acabaria sent l'èxode forçat més gran de la història. I tampoc oblidem tots aquells que van morir en el procés.

Parlem ara d'un altre text que representa el segle XIX i els anys d'entrada al segle XX. El text, *El cor de les tenebres*, de Joseph Conrad, va ser publicat per primera vegada l'any 1902. Aleshores la colonització era la norma i el món estava repartit entre un grapat de nacions opressores. Sens dubte el text de Conrad és una de les evocacions més fascinants de l'horror de l'imperialisme, particularment quan adopta la seva forma colonial. Desmenteix

totes les suposades «bones intencions» que s'associaven a l'empresa colonial vuitcentista a l'Àfrica. Conrad és, fins i tot, conscient del racisme inherent a aquesta mena d'empreses. A través del personatge narrador, ens transmet aquest moment tan revelador:

No eren pas colons; la seva administració només pretenia oprimir i prou, sospito. Eren conqueridors, i per a això l'únic que cal és força bruta —res de què enorgullir-te, quan en tens, ja que la teva força és només un accident derivat de la feblesa dels altres. Prenien allò que podien perquè els agradava el que hi havia per prendre. Eren atracaments amb violència, assassinats amb agreujants a gran escala, i els homes s'hi llançaven cegament. La conquesta de la terra, que no vol dir gaire més que prendre-la als que tenen un altre color de pell o són una mica més camusos que nosaltres, no és una cosa gaire bonica, si te la mires bé.

Al text no hi ha un Calibà tractat com a individu. Aquí Conrad presenta la figura col·lectiva dels africans que acompanyen Marlowe a l'interior del continent. No se'ls atorga una veu tret d'indirectament a través del narrador quan li expressen el desig de menjar-se els seus enemics. En tots els altres respectes han estat desproveïts de tota energia. Les úniques paraules les pronuncia un nen occidentalitzat, un Ariel, que anuncia: «Senyor Kurtz, mort».

El quart text va ser publicat l'any 1987 i el seu autor és Coetzee, nascut a Sud-àfrica (l'últim post de l'imperi) i d'ascendència europea. Va reconstruir el personatge de Divendres en la seva novel·la titulada *Foe*, que era el nom original de Daniel Defoe. Un podria pensar que, vivint

a Sud-àfrica, Coetzee aportaria noves idees interessants sobre les relacions entre colonitzadors i colonitzats. La novel·la apareix després de Sharpeville, després de Soweto, i enmig del conflicte armat que lliuraven els africans sota el lideratge d'Umkhonto we Sizwe. Però aquesta no és la qüestió. El que m'interessa és que aquí a Divendres li tallen la llengua. No té llengua, no té veu, no té llenguatge. El Divendres del segle XX de Coetzee, escrit sota la llum de la ferotge determinació dels sud-africans de deslliurar-se de la dominació europea, no té res a veure amb l'energia de protesta i autoafirmació del Calibà que va crear Shakespeare en el segle XVII, quan Sud-àfrica tot just començava a ser objectiu de saqueig per als poders d'Europa.

No es pot acusar els autors d'aquests quatre texts de ser partidaris de l'empresa colonial europea. En tot cas, s'hi oposen o, com a mínim, mostren escepticisme. Però duen dins seu una tendència col·laboracionista encara que es mantinguin fora del corrent central de les lletres conscientment col·laboracionistes.

La literatura col·laboracionista, majoritàriament literatura popular, era obertament racista. No hi aprofundiré aquí, atès que ja ha estat prou desacreditada en qualsevol anàlisi seriosa. El seu simplisme és mostra suficient de les seves intencions. L'Àfrica era sovint representat en els extrems diametralment oposats del bé i el mal, el noble i el salvatge. El bo, el noble i l'intel·ligent era el personatge que col·laborava amb el procés colonial. El dolent, el lleig, era l'Àfrica que s'oposava al colonialisme.

Així, si la gent es refiava de la literatura europea, fins i tot la millor, acabaven amb una visió molt distorsionada del món modern, de la seva evolució i del seu estat contemporani. El segle XX és el producte de l'aventurisme

imperialista, cert, però també de la resistència oposada per la gent del «Tercer Món». Aquesta resistència sovint s'emmirallava en la literatura del «Tercer Món» i és una part integral del món modern, una part de les forces que han estat produint i encara produeixen un patrimoni cultural comú. Provenen de l'Àsia. Provenen de Sud-amèrica. Provenen de l'Àfrica. I provenen dels sectors nacionals i dels estaments socials oprimits de Nord-amèrica, Australàsia i Europa. El «Tercer Món» és arreu del món. No existeix, per descomptat, una uniformitat absoluta ni en la seva literatura ni dins seu, com a tradició moderna, com a tradició del segle xx, existeixen múltiples tendències. Permeteu que em centri en la literatura del continent africà.

Hi ha, com sabeu, tres tradicions literàries africanes. En primer lloc, la tradició oral o oratura. Aquesta és la literatura transmesa oralment de generació en generació. Consisteix en cançons, poemes, teatre, proverbis, endevinalles, frases fetes, i és el patrimoni més ric i més antic. A més, roman ben viva i oberta a incorporar nous elements. Pot ser extremadament simple o complexa segons l'època, el lloc i l'ocasió. No se m'acut un exemple millor d'aquesta tradició que el notable enregistrament de l'*Ozidi Saga* (Saga d'Ozidi) a càrrec de J. P. Clark. En aquesta peça, l'èpica d'Ozidi i de la seva àvia Oreame s'explica en el transcurs de set nits. La part que versa sobre l'educació de l'heroi èpic Ozidi impartida per la seva exigent àvia és un exemple excepcional d'oratura narrativa, mentre que l'escena sobre la presa de poder d'Ozidi il·lustra encara més notablement la fusió de teatre, poesia, màgia, ritual, música, cançó, participació de l'audiència, allò real i allò meravellós, en l'oratura. Els kikuius solien celebrar un

festival o competició de poesia en la seva llengua que atreia un públic considerable. Els millors poetes de les diverses regions es trobaven en una arena, com si fos una batalla, i competien amb paraules i composicions improvisades. Aquests poetes fins i tot havien desenvolupat una mena de narrativa religiosa que no compartien amb ningú. Els festivals d'aquest tipus van ser eliminats pels anglesos perquè no volien multituds reunint-se per practicar coses que ells, des de l'administració colonial, no comprenien. La importància de la tradició oral és que, a través seu, les llengües africanes s'han mantingut vives en la seva forma més màgica. Un dels desenvolupaments més grans en aquest sentit va ser la tradició dels griots² a l'oest de l'Àfrica. Èpiques i històries senceres de famílies i nacions eren acumulades a la memòria d'aquests guardians de la paraula.

La segona tradició és la dels africans que escriuen en llengües europees, en particular les dels antics colonitzadors. Això és clarament un producte del topament fatal entre l'Àfrica i Europa en dos sentits. En primer lloc, tenim la qüestió de l'elecció d'una llengua, que inevitablement està relacionada amb les literatures que les llengües europees carreguen a les espatlles. Aquest tipus de literatura porta el segell de la paraula europeïtzada. Un cas, potser, de pells negres amb màscares lingüístiques blanques? En segon lloc, aquesta literatura va sorgir de la resistència anticolonial de les masses africanes, en què generalment s'inspirava. Amb freqüència, aquesta literatura era inicialment una reacció a la concepció de l'univers de la literatura europea en la qual l'africà era representat

2 N. del T.: Historiadors, contacontes i músics ambulants. Són els conservadors i transmissors principals de la cultura oral de l'Àfrica de l'Oest.

com la negació de la història. Va fer un esforç notable per redibuixar les imatges del món que prèviament havia dibuixat la literatura d'Europa. Ha rescatat el món definit per les llengües europees de l'eurocentrisme absolut. Però, per altra banda, també ha perllongat i, fins i tot, ajudat aquest eurocentrisme simplement per la tria d'idioma. Dit d'una altra manera, tant se val que Calibà pugui dir paraulotes en llengües europees. Pot fer-les servir de forma excepcional, com veiem a *La tempestat* en la gran evocació poètica de l'amor de Calibà per l'illa i la seva identificació absoluta amb el paisatge. Però, considerant que no l'han obligat a abandonar la seva llengua, com sí que va ser el cas dels afectats per la diàspora africana, està acceptant les assumpcions racistes de Pròsper sobre l'univers i contribuint al seu univers lingüístic. Calibà accepta que només serà capaç d'expressar adequadament la seva humanitat a través d'una llengua europea. Ha col·laborat amb Pròsper en el desarrelament de l'idioma africà com ho va fer Coetzee; el pagès i el treballador africà d'aquesta literatura reapareixen a l'escenari de la història mundial, no pas balbucejant sinó parlant perfectament l'anglès, el francès o el portuguès, un cas notable de trasplantament literari, ja que en realitat les masses africanes continuen parlant i utilitzant i creant en llengües africanes. Fixem-nos que Calibà arriba a l'altar lingüístic de Pròsper amb una ofrena, una ampolla de vi lingüístic, per dir-ho d'alguna manera. Aquesta tradició ha intentat forjar una identitat prenent una quantitat considerable d'elements de les llengües africanes, és a dir, de l'abundant collita d'oratura que han desenvolupat al llarg dels anys. Però fixem-nos també que Calibà no manlleua res de Pròsper per enriquir els seus balbuceigs. Al contrari, Calibà considera que el seu paper és

el de prendre elements dels seus balbuceigs per ampliar les possibilitats de l'idioma de Pròsper. No aporta res, absolutament res, a la seva llengua. Aquesta és la tragèdia final de la tradició euròfona que ha arribat amb la màscara de la literatura africana. És un cas de pells negres amb màscares blanques amb màscares negres al damunt.

En l'àmbit de l'economia i la geografia, el que es pren de l'Àfrica per ser processat a Europa i revenut a l'Àfrica són les matèries primeres com ara l'or, els diamants, el cafè i el te. En l'àmbit de la cultura, l'oratura africana i les històries desenvolupades pels africans són les matèries primeres que es prenen, es processen a través de l'anglès, el francès o el portuguès, i es revenen a l'Àfrica. En ambdós casos el que un es qüestiona no és la qualitat dels productes, ja que aquest no és el problema.

La tercera tradició és la dels africans que escriuen en llengües africanes. Durant l'era precolonial, aquesta tradició era minoritària, atès que aleshores no gaires idiomes africans s'havien fixat per escrit. Però sempre ha existit i, tal com el professor Abiola Irele ha assenyalat, aquestes són les llengües que contenen l'era clàssica de la literatura africana, la tradició precolonial. Aquesta literatura és la que mereix l'etiqueta, el nom, el títol de «Literatura Africana». Ha estat eclipsada per la tradició euròfona, però les llengües africanes estan revifant. El debat de la llengua ha dominat totes i cada una de les conferències literàries sobre l'Àfrica dels últims anys, i ho seguirà fent amb encara més insistència amb l'arribada del segle XXI. A les veus de Cheikh Anta Diop i David Diop, que demanaven la reconexió amb aquesta tradició, s'hi han afegit noves veus de la tradició oral, que contribueixen a la coral continental de preocupació. El poeta somali de la tradició oral, Mohamed Ismail

al desenvolupament de les seves llengües.

És per això que crec que malgrat els clams sobre reduccionisme i nativisme, i malgrat la mirada clavada al passat dels euròfons que s'oposen a aquest desenvolupament, escriure en llengües africanes és la clau per al desenvolupament positiu de tradicions noves i vives de la literatura africana al segle XXI. Cada vegada més gent està acceptant la necessitat creativa d'escriure en llengües africanes i de fer per a aquestes llengües allò que Spenser, Shakespeare i Milton van fer per a l'anglès; allò que Cervantes va fer per a l'espanyol; allò que Rabelais va fer per al francès; allò que Martí Luter, Goethe i Schiller van fer per a l'alemany; allò que Puixkin, Gógol i Tolstoi van fer per al rus; allò que Elias Lönnrot, el qui va encarregar-se de compilar el clàssic *Kalevala*, va fer per al finès; allò, en definitiva, que tots els escriptors de la història han fet per a les seves llengües. Estan responent al crit d'auxili del poeta somali citat més amunt.

Els escriptors africans en idiomes africans participen en el drama i l'aventura monumentals de crear una nova gran tradició. Per a aquesta tasca disposen de dues grans mines: el patrimoni de l'oratura i el de la literatura i la cultura universals.

Totes les grans literatures nacionals tenen les seves arrels en la cultura i el llenguatge de la pagesia. La *Iliada* i l'*Odissea* d'Homer, com tot l'art dramàtic grec, vénen de les llegendes i històries que tothom coneixia. Els escriptors russos del segle XIX, especialment Puixkin, van basar la seva obra en la cultura de la pagesia. El *Kalevala*, text fundador de la literatura i llengua fineses modernes, s'inspira en el folklore de la pagesia. La tradició oral serà, doncs, la base o el fonament de la nova literatura africana.

Les llengües africanes tampoc no han de tenir por de manllevar el millor de la cultura mundial. Totes les cultures dinàmiques del món han pres elements d'altres cultures en un procés de fertilització mútua. Bakhtín, en el seu interessantíssim assaig sobre les relacions entre llengües i cultures «Из предьстории романного слова» (Des de la prehistòria del discurs novel·lístic), diu el següent sobre el desenvolupament del llatí:

El llenguatge literari llatí, en tota la seva diversitat genèrica, va ser creat sota la llum del llenguatge literari grec. Les seves particularitats nacionals i els processos de pensament verbals específics que li són inherents, van prendre forma en la consciència literària creativa d'una manera que hauria estat impossible en condicions de monolingüisme. Al capdavant, només és possible objectivar la nostra pròpia llengua, la seva forma interna, les peculiaritats de la seva visió del món, els seus hàbits lingüístics especials, sota la llum d'una altra llengua que pertany a algú altre i que és gairebé tan nostra com la pròpia llengua materna.

Hom podria afegir aquesta pregunta retòrica: i és possible concebre el desenvolupament de la literatura i cultura gregues sense la cultura egípcia i altres cultures mediterrànies? Les llengües africanes, com ja hem vist, han contribuït enormement al desenvolupament de les llengües europees i han ampliat les seves possibilitats a través de la tradició literària euròfona de l'experiència africana moderna. El nou *Oxford English Dictionary* ha canonitzat un nombre considerable de paraules en suahili i altres llengües africanes.

Les llengües africanes beuran les unes de les altres; beuran dels seus patrimonis clàssics; beuran del món —del Carib, d'Afroamèrica, de Llatinoamèrica, de l'Àsia— i dels mons europeus. En aquest sentit les llengües africanes faran el contrari d'allò que s'ha fet en la pràctica euròfona: en lloc de ser apropiades pel món, s'apropriaran del món, i en un intercanvi, confièm que igualitari, en beurà d'acord amb els seus termes i segons les seves necessitats.

El creixement i desenvolupament de la nova literatura africana en llengües africanes tindrà un gran impacte sobre la crítica acadèmica. Actualment, cap expert en l'anomenada «literatura africana» necessita demostrar el més mínim coneixement de qualsevol de les llengües africanes. Podríem imaginar un professor de literatura i cultura franceses que no sabés dir ni una sola paraula en francès? Malauradament aquest no és només el cas dels acadèmics no africans. Els acadèmics africans especialitzats en les realitats africanes no necessiten demostrar ni una petita noció de cap de les llengües africanes, ni tan sols de la seva llengua materna. Una crítica acadèmica amb llengües africanes com a base tindria un paper vital a l'hora de contribuir al desenvolupament de la nova literatura africana.

Aquestes llengües africanes revitalitzades, arrelades en les tradicions d'oratura i literatura africana escrita, inspirades per les més profundes aspiracions de les comunitats africanes d'aconseguir un canvi social significatiu, estaran en la millor posició per compartir la riquesa de la nostra cultura comuna des de la igualtat.

Es poden fer raonaments semblants en el cas de la literatura de l'Àsia i de Sud-amèrica dels últims quatre-cents

anys. Aquestes literatures que creixen eclipsades per grans passats clàssics i literatures europees —a vegades resistint amargament l'atractiu d'aquestes últimes, altres vegades manllivant-ne aspectes i absorbint-los per crear les seves tradicions particulars, i que formen així, d'alguna manera, el seu propi espai en un món dominat per l'imperialisme cultural d'Occident— s'afegeixen a la literatura i cultura de resistència. Són part integral d'allò que fa que el segle xx sigui el que és, i dels fonaments de les literatures i cultures del segle XXI. Les llengües i literatures de l'Àsia, l'Àfrica i Sud-amèrica, les literatures de comunitats no europees que ara formen part de la realitat econòmica, política i cultural d'Occident, estan creant un espai perquè s'obrin un centenar de flors a escala global, i l'organització dels estudis culturals de tot el món hauria de reflectir aquesta realitat multicolor de la creativitat humana. La contínua dominació del món per part d'un grapat de llengües i literatures europees només pot empobrir-lo, no enriquir-lo. La transició de les lletres africanes, asiàtiques, sud-americanes, nord-americanes i europees ha de ser cap a tradicions que comparteixin lliurement el patrimoni creatiu de la humanitat sobre una base d'igualtat i respecte mutu.

La riquesa de la cultura global serà, aleshores, expressada en les particularitats de les nostres diferents llengües i cultures com si es tractés d'un jardí universal sembrat de flors de mil colors. El que fa que les flors siguin flors s'expressa en la seva diversitat. Però també es pol·linitzen les unes a les altres. I, encara millor, contenen totes les llavors d'un nou endemà.